

Hoofdstuk 4 Werk aan de winkel!

Weet je het nog?

Theorie

Wanneer je klaar bent met je opleiding, ga je op zoek naar werk. Dan maak je deel uit van de **beroepsbevolking**. Als je 36 uur of meer per week wilt werken, kies je voor een **voltijdbaan**. Met een **deeltijdbaan** houd je meer tijd over voor andere bezigheden. Tegenwoordig begin je vaak met een **tijdelijke** baan, bijvoorbeeld voor een halfjaar. Bij een nieuwe baan sluit je **werkgever** met jou een **arbeidsovereenkomst**. Daarin staan afspraken over de arbeidsvoorwaarden, zoals je werktijden, vakantiedagen en – heel belangrijk – het **brutoloon** dat je gaat verdienen. Daar gaat nog geld af voor loonbelasting en sociale premies. Het **nettoloon** ontvang je op je rekening.

Doordat er in bedrijven veel **technologische** ontwikkelingen zijn, heb je voor een baan meestal een goede opleiding nodig. Als **werknemer** verdien je met **geschoold** werk meestal meer dan met een baan waarvoor je geen diploma's nodig hebt.

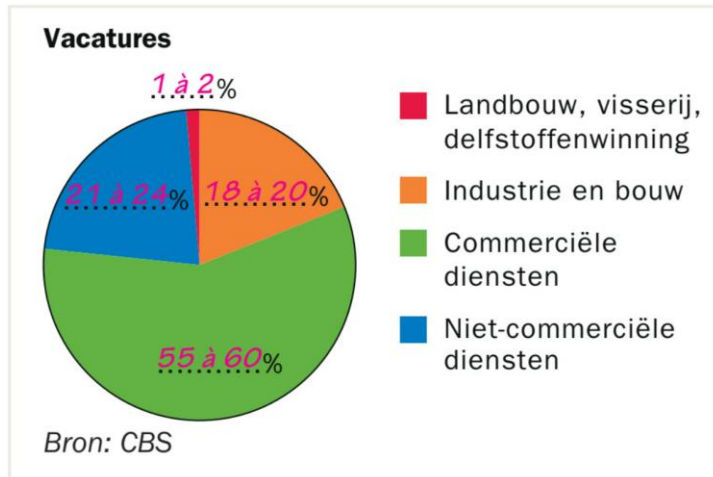
Als je geen baan kunt vinden, maar je kunt en wilt wel werken, dan ben je **werkloos**. Je kunt je dan als werkzoekende inschrijven bij het **UWV**. De kans om een baan te vinden is groter als er voldoende geschikte **vacatures** zijn.

Als je een baan hebt, beschermt de overheid je met de **Arbowet** tegen gevaarlijke of ongezonde arbeidsomstandigheden. Werktijden en rustpauzes zijn in de **Arbeidstijdenwet** geregeld.

Opdrachten

- 1 De werkgever, want die stelt de arbeidsovereenkomst op. De werknemer kan aangeven dat hij sommige dingen veranderd wil hebben, maar is daarbij wel afhankelijk van de medewerking van de werkgever.
- 2 Je hoort bij de beroepsbevolking als je wilt werken en daar meteen voor beschikbaar bent. Dat geldt voor de meeste schoolverlaters.
- 3 Door technologische ontwikkelingen komen er meer en ingewikkelder apparaten. Je moet leren die te bedienen en ermee om te gaan.
- 4 Voordeel: je hebt meer vrije tijd.
Nadeel: je verdient minder.
- 5 Algemene veiligheidswet
 Arbeidstijdenwet
 Arbowet
 Bedrijfswet

6

7 a Bij het UWV.

b Hij kiest er zelf voor om geen werk te hebben.

8 In januari 2021 bestaat de totale beroepsbevolking uit **9.308.000** personen.

Berekening: $(184 + 4.752 + 173 + 4.199) \times 1.000 = 9.308.000$

Van de beroepsbevolking is **47,0%** vrouw.

Berekening: $(173 + 4.199) \div 9.308 \times 100\% = 47,0\%$

3,8% van de beroepsbevolking is werkloos.

Berekening: $(184 + 173) \div 9.308 \times 100\% = 3,8\%$

Paragraaf 4.1 Sta je sterk in je werk?

- 1 a** Aan primaire behoeften.
Het gaat om de zin: 'Haar inkomen gaat op aan huur, eten en de zorgverzekering.'
- b** dagelijkse en incidentele uitgaven
 dagelijkse uitgaven en vaste lasten
 incidentele uitgaven en vaste lasten
- c** $(€ 14 - € 9,70) \div € 9,70 \times 100\% = 44,3\%$ stijging.
- 2**
- wettelijk minimumloon
  - doorbetaling van loon bij ziekte
  - ontslagbescherming
  - Arbowet
  - Arbeidstijdenwet
  - uitkering bij werkloosheid en arbeidsongeschiktheid
- 3 a** $(€ 581,25 - € 505,45) \div € 505,45 \times 100\% = 15,0\%$ hoger.
- b** $€ 581,25 \times 12 \div 52 = € 134,13$ per week
- c** $€ 134,13 \div 40 = € 3,35$ per uur
- 4** Vakbonden vertegenwoordigen een grote groep werknemers. De macht van een grote groep is veel sterker dan van een enkeling.
- 5 a** Mannen: 70 à 75% in voltijd.
Vrouwen: 25 à 30% in voltijd.
- b** In deeltijd verdien je naar verhouding minder dan in voltijd. Bij de minder goed betaalde banen kom je dan al gauw onder het niveau van een bijstandsuitkering en ben je economisch dus niet zelfstandig.
- 6 a** *Bijvoorbeeld:*
- 1 Hij is al wat ouder, dus mogelijk niet zo goed met computerprogramma's (MS Office, SAP), minder stressbestendig, niet meer zo flexibel.
  - 2 Lijkt een buitenlandse achtergrond te hebben, dus zal niet zo goed zijn in Nederlands, en kan dan minder goed communiceren. Woont nog bij zijn ouders, dus zal wel niet zo zelfstandig zijn.
  - 3 Een ongehuwde moeder zal wel vaak gestrest zijn, nooit tijd om over te werken.
- b** *Bijvoorbeeld:*
Voor alle drie geldt dat je hun kwaliteiten niet kunt baseren op (1) leeftijd, (2) afkomst of (3) burgerlijke staat. In plaats daarvan moet je kijken naar opleiding, ervaring en de andere kwaliteiten van de persoon zelf.
- 7** Iemand met een beperking heeft een negatieve invloed op de werksfeer.
 Iemand met een beperking heeft zonder baan recht op een uitkering.
 Iemand met een beperking kan minder productief zijn.
 Iemand met een beperking is niet gemotiveerd om te werken.
- 8 a** $(€ 19,30 - € 22,90) \div € 22,90 \times 100\% = 15,7\%$ minder.
- b** *Bijvoorbeeld:*
- Vrouwen werken vaker in deeltijd; daardoor komen ze minder in aanmerking voor hogere functies.

- Als vrouwen een aantal jaren geen baan hadden om voor de kinderen te zorgen, maken ze minder carrière.

9 *Bijvoorbeeld:*

- Het geeft hem sociale contacten, namelijk met de scholieren en/of hun ouders.
- Nuttig en zinvol bezig zijn, want hij helpt er anderen mee.
- Jezelf ontwikkelen, want uitleg geven gaat hij later als leraar ook doen.
- Het geeft hem regelmaat in zijn leven, want hij geeft op vaste tijden huiswerkbegeleiding.

10 $33.657 \times 106 = 3.567.642$ uur
 $7.625 \times 95 = 724.375$ uur
In totaal: $3.567.642 + 724.375 = 4.292.017$ uur
 $4.292.017 \times \text{€ } 9,70 = \text{€ } \mathbf{41.632.564,90}$

- 11** **a** Nee, want hij betaalt over zijn loon geen sociale premies.
b Nee. (Dat is wettelijk wel verplicht, maar zwart werk gaat buiten de wet om.)
c Met zwart werk betaal je geen belastingen, terwijl die nodig zijn voor voorzieningen in de samenleving. Intussen betalen anderen daar wel voor.

Paragraaf 4.2   Waar kun je werken?

- 1**
- a** Robin is geen werknemer, maar zelfstandige. Hij krijgt dus geen loon doorbetaald bij ziekte of een WIA-uitkering.
  - b** Bij een broodfonds moet je er als ondernemer op kunnen vertrouwen dat een andere ondernemer echt niet kan werken als hij/zij een beroep op het broodfonds doet. Je schenkt jouw ingelegde geld namelijk aan een andere ondernemer.
- 2**
- a** In de bouw (want daar zijn de meeste banen vast).
  - b** In de horeca zijn er rustige en drukke uren. Alleen op de drukke uren zijn er meer mensen nodig. Die worden daarvoor vaak ingehuurd met oproepbanen.
  - c** Voordeel: je hebt zelf vaak de vrijheid om te kiezen of en hoeveel je wilt werken.
Nadeel: je weet nooit zeker of er werk voor je is en of je genoeg kunt verdienen.
- 3**
- a** Werkgevers willen goed geschoold personeel graag in het bedrijf houden.
  - b** Flexwerkers kunnen makkelijk ontslagen worden op het moment dat er onvoldoende werk te doen is. Met een vaste baan kun je niet zo makkelijk ontslagen worden.
- 4**
- Meer dan de helft van alle werkenden is zzp'er.
  - In 2021 zijn er in totaal 2.078 ondernemingen ~~in ons land~~.
  - Het aantal ondernemingen is tussen 2018 en 2021 met $\pm 15\%$ toegenomen.
  - Het aantal zzp'ers steeg sterker dan het aantal overige ondernemingen.
- 5**
- a** *Bijvoorbeeld:*
    - In loondienst heeft hij (met een vaste baan) zekerheid over zijn inkomen.
    - Dan heeft hij recht op doorbetaling bij ziekte en in vakanties.
    - Dan is hij verzekerd tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid.
  - b** *Bijvoorbeeld:*
    - Als zzp'er heeft hij meer vrijheid om te kiezen wanneer hij wil werken, wat voor opdrachten hij wil aannemen, hoe hij zijn werk doet.
    - Als hij veel gevraagd wordt voor opdrachten kan hij meer verdienen dan als werknemer.
- 6**
- a** Je weet van tevoren niet hoeveel je zult verkopen of hoeveel opdrachten je zult krijgen waarmee je je inkomen moet verdienen.
  - b** *Bijvoorbeeld:*
    - Zorgen dat je geld achter de hand hebt om een slechte periode door te komen.
    - Een particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering afsluiten.
    - Aansluiten bij een broodfonds (zie vraag 1)
- 7**
- a** *Bijvoorbeeld:*
    - Je kunt samen overleggen over belangrijke beslissingen.
    - Je kunt samen de taken verdelen.
    - Bij ziekte van een venoot kan de andere venoot de taken overnemen, waardoor het bedrijf niet dicht hoeft.
  - b** *Bijvoorbeeld:*
    - Je bent het niet altijd eens over beslissingen.
    - Je kunt ruzie krijgen als je vindt dat de ander zijn taken niet goed uitvoert.
    - Als de ander zorgt dat de vof schulden heeft, draai jij daar ook voor op.

- 8** Met een eenmanszaak of vof ben je ook met je privévermogen aansprakelijk voor schulden van het bedrijf. (Tijdens de coronacrisis moesten sommigen bijvoorbeeld hun huis verkopen om de schulden van het bedrijf te betalen.)
- 9** Een nv en een bv betalen over hun winst **vennootschaps**belasting.
De **aandelenkoers** is de prijs van een aandeel.
Aandelen worden verhandeld op de **effectenbeurs**.
- 10 a** 'De beurskoers daalde.' Aandelen van een nv worden verhandeld op de effectenbeurs.
b
- De koers van de aandelen kan stijgen.
  - Je kunt dividend ontvangen als de onderneming winst maakt.
- 11**
- x** Aandeelhouders zijn de eigenaren van bv's en nv's.
  - Alle winst van bv's en nv's wordt als dividend uitgekeerd.
  - De aandelen van een bv worden op de effectenbeurs verhandeld.
  - De directeuren van een nv zijn de eigenaren ervan.
  - x** Het is mogelijk dat een bv één aandeelhouder heeft.
  - x** Iedereen kan aandelen van een nv kopen.
- 12 a** Voor het publiek mooie voetbalwedstrijden spelen.
b *Bijvoorbeeld:*
- entreegeld
  - geld van sponsors
  - verkoop van shirts, sjaals, enz. (merchandising)
  - opbrengsten van (tv-)reclame
  - geld van de UEFA bij deelname aan de Champions League, Europa League of Conference League.
- c** Voor de club. Die kan bijvoorbeeld investeren in nieuwe spelers en een reserve opbouwen.

Paragraaf 4.3 Kun je aan het werk?

1 a *Bijvoorbeeld:*

- Archiefassistent: je verdient niet zo veel en hebt niet een goede kans op een baan.

b *Bijvoorbeeld:*

- Medewerker Belastingdienst: je hebt kans om door te groeien in je werk en een hoog salaris te verdienen. De kans op een baan is goed.

2 a Overeenkomst: in beide sectoren is het dienstverlening.

b Verschil:

- De tertiaire sector is commercieel. Het zijn dus bedrijven die erop gericht zijn winst te maken.
- De quataire sector is niet-commercieel. Het zijn instellingen die niet op winst gericht zijn, zoals overheidsinstellingen. (Wordt ook wel non-profitsector genoemd.)

3 *Voorbeelden:*

	1 Ongeschoold werk	2 Geschoold werk
Primaire sector	tomatenplukker, veeverzorger	plantenziekten bestrijden
Secundaire sector	inpakker, magazijnmedewerker	monteur, slager
Tertiaire sector	glazenwasser, schoonmaker	buschauffeur, kok
Quartaire sector	plantsoenarbeider, vuilnisman	verpleegkundige, docent

4 a $(4.502 + 2.768) \times 1.000 = 7.270.000$ personen

b $4.502.000 \div 7.270.000 = 61,9\%$

c De productie in de landbouw en industrie is voor een groot deel gemechaniseerd en geautomatiseerd. Met minder mensen kan zo toch meer geproduceerd worden.

5 Als de vraag naar producten toeneemt, moet er **meer** / *minder* geproduceerd worden. Hierdoor neemt *het aanbod van* / **de vraag naar** arbeid toe.

6 deeltijdwerkers in voltijd gaan werken

de productie in bedrijven toeneemt

mensen emigreren

mensen met pensioen gaan

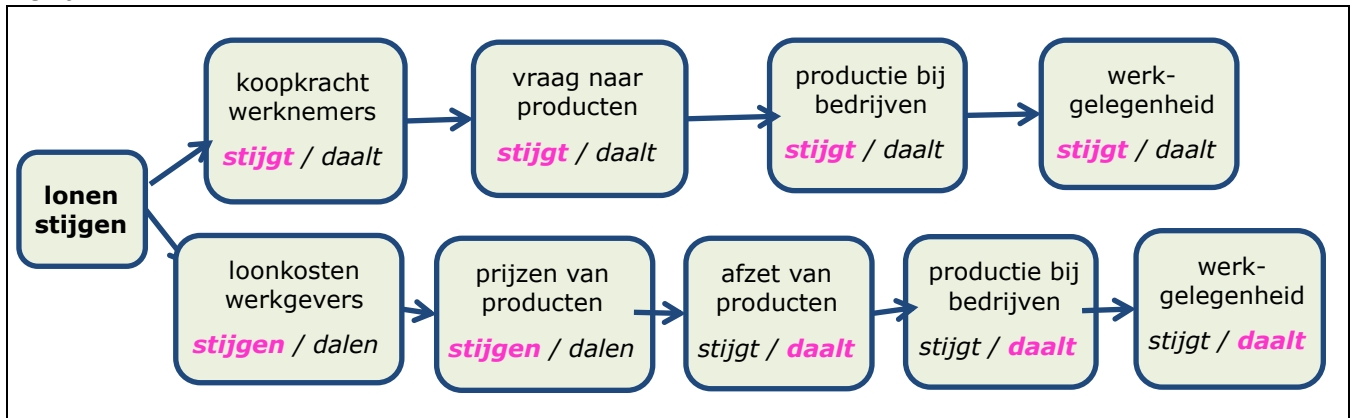
7 Het aantal arbeidsjaren is *groter* / **kleiner** dan de aantallen in het cirkeldiagram. Dat komt doordat een deel van de beroepsbevolking in **deeltijd** / *voltijd* werkt.

8

Arbeidsmarkt	
vraag naar arbeid beschikbare banen vacatures werkgelegenheid	aanbod van arbeid beroepsbevolking werkenden werkzoekenden

- 9 a** In een krappe arbeidsmarkt blijft het aanbod van arbeid achter bij de vraag. Werkgevers die dringend personeel nodig hebben, zijn bereid hun een hoger loon te betalen.
- b** In een ruime arbeidsmarkt is er meer aanbod van arbeid dan vraag. Met andere woorden: er zijn veel meer mensen die willen werken dan dat er banen zijn.
- c** Omdat veel loonafspraken zijn vastgelegd in cao's en individuele arbeidsovereenkomsten. Voor laagbetaald werk is het minimumloon de ondergrens.

10 a

- b** Voor supermarkten is het belangrijk dat de koopkracht van hun klanten stijgt, want die gaan dan meer of duurdere producten kopen. Als in Nederland de lonen stijgen en in het buitenland niet, dan verandert de koopkracht van buitenlandse consumenten niet. De Nederlandse producten worden wel duurder. De afzet aan het buitenland, de export, zal dalen.

11 a Taken UWV:

- inschrijven werkzoekenden
- beoordelen werkloosheidsuitkeringen
- arbeidsbemiddeling

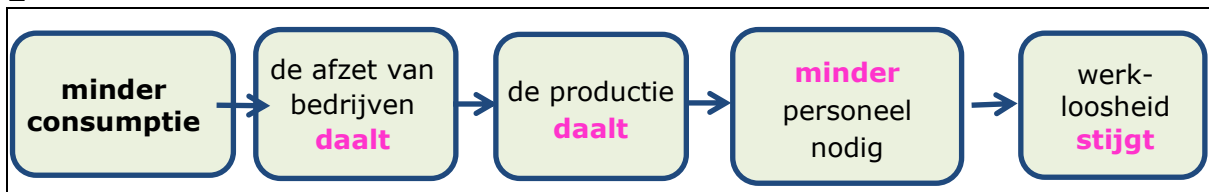
b Het CBS telt ook werklozen mee die niet bij het UWV ingeschreven zijn.

- 12** - Bedrijven die door de coronacrisis stilliggen hebben nog werknemers in dienst voor wie er eigenlijk geen werk is.
- Werkzoekenden hebben de moed opgegeven een baan te vinden en laten zich uitschrijven bij het UWV.

Paragraaf 4.4 Werk voor iedereen?

- 1 a** Vooral in de *primaire / secondaire / tertiaire / quataire* sector werden tijdens de coronacrisis mensen ontslagen.
- b** In januari 2021 zijn er na een stijging van 20%:
 120% = 4.320 personen met een werkloosheidsuitkering.
 In januari was dat aantal $4.320 \div 120 \times 100 = \mathbf{3.600}$ personen.

2

- 3 a** $0,7 \times \text{€ } 2.150 = \mathbf{\text{€ } 1.505}$ per maand.
- b** Bijstandsuitkering alleenstaande: $0,7 \times \text{€ } 1.684,80 = \text{€ } 1.179,36$.
 $(\text{€ } 1.179,36 - \text{€ } 2.150) \div \text{€ } 2.150 \times 100\% = -45,1\% \rightarrow$ gedaald met **45,1%**.
- 4 a** Er zijn mensen nodig die de waterstofproductie ontwikkelen en daarna het productieproces verzorgen.
- b** *Bijvoorbeeld:* investeren in
- de bouw van een kerncentrale
  - de aanleg van windmolenparken op zee
- 5** verlaging loonheffing $\rightarrow$ hoger nettoloon $\rightarrow$ bestedingen stijgen $\rightarrow$ afzet stijgt $\rightarrow$ productie stijgt $\rightarrow$ meer werkgelegenheid $\rightarrow$ werkloosheid daalt
- 6**
- 1 Productie verplaatst naar lagelonenlanden.
  - 2 Technologische ontwikkelingen $\rightarrow$ minder werknemers nodig.
  - 3 Werknemers hebben niet de juiste opleiding.
  - 4 Verouderde producten worden niet meer gemaakt.
- 7**
- De productie in Marokko is goedkoper dan in Azië.
  - In Marokko geproduceerde kleding heeft een betere kwaliteit.
  - Vanuit Marokkaanse fabrieken ligt de kleding sneller in de winkels.
  - Werknemers in Marokko werken harder dan die in Azië.
- 8** Nee, er verdwijnen in Nederland geen banen en er komen ook geen banen bij.
- 9** Kiezen voor een opleiding waarmee je daarna veel kans op een baan hebt.
- 10**
- 1 Werk dat eerder door mensen gedaan werd, gebeurt nu door apparaten en robots. (Vooral eenvoudig administratief en productiewerk verdwijnt.)
  - 2 Productie wordt hierdoor goedkoper, waardoor de prijzen kunnen dalen. Onze concurrentiepositie ten opzichte van het buitenland wordt beter. De vraag naar deze producten neemt toe. Dit zorgt voor meer banen.
 Of: Door technologische ontwikkelingen is er meer behoefte aan goed opgeleid (technisch) personeel. Er is dan meer vraag naar mensen met een opleiding in de techniek en/of informatica.

- 11 a** *Bijvoorbeeld:* oogstwerk in de land- en tuinbouw, werk in het toerisme, openluchtrecreatie.
b Je kunt zoeken naar werk dat er in de andere seizoenen wel is.

12 regionale werkloosheid

- 13 x** frictiewerkloosheid
- seizoenwerkloosheid
  - regionale werkloosheid

Samenvatting

4.1 Sta je sterk in je werk?

Als je werknemer bent, beschermt de overheid je met verschillende regelingen, zoals het wettelijk **minimumloon**. Vakbonden sluiten namens de werknemers een **cao** af met de werkgevers.

Meer vrouwen dan mannen werken in een **deeltijdbaan**. Met betere regelingen voor kinderopvang en flexibele werktijden zouden zij vaker een **voltijdbaan** kunnen hebben. Ondanks de Algemene wet **gelijke behandeling** krijgen bepaalde groepen mensen moeilijk een baan.

Naast geld verdienen zijn er nog andere **arbeidsmotieven**. Die spelen een grote rol bij **onbetaald/grijs** werk, zoals vrijwilligerswerk.

4.2 Waar kun je werken?

Met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd heb je een **vaste** baan. Minder zekerheid geeft een contract voor bepaalde tijd, uitzendwerk en een oproepcontract. Dan heb je een **flexibele** baan.

Wie een eigen bedrijf heeft, is een **zelfstandige**. Zonder personeel in dienst ben je een **zzp'er**. De ondernemingsvorm waarmee je begint, is vaak de **eenmanszaak**. Werk je samen met een of enkele andere eigenaars, dan heb je een **vof** (vennootschap onder **firma**). Voor schulden van hun bedrijf zijn zij ook met hun privévermogen **aansprakelijk**.

De eigenaren van een bv en een **nv** zijn de **aandeelhouders**. Zij kunnen als winstuitkering **dividend** ontvangen. Een **stichting** heeft een bepaald doel, waar ook de winst naartoe gaat.

4.3 Kun je aan het werk?

Doordat personen en bedrijven zich specialiseren is er **arbeidsverdeling** ontstaan. Productie en arbeid kun je opdelen in **productiesectoren**.

De **werkgelegenheid** bestaat uit alle banen samen. Degenen die werken of werk zoeken, vormen het **aanbod** van arbeid. Werkgevers zorgen voor de **vraag** naar arbeid. De prijs van arbeid is het **loon**. Personeel is moeilijk te vinden in een **krappe** arbeidsmarkt. In een ruime arbeidsmarkt is het **aanbod** van arbeid veel groter dan de **vraag**. Er is dan **werkloosheid**. Als je **geregistreerd** werkloos bent, heb je je bij het **UWV** ingeschreven. Als er geen werk voor je is en je bent daar niet ingeschreven, ben je **verborgen** werkloos.

Het percentage van de bevolking dat werkt of wil werken, noem je de **arbeidsparticipatie**.

4.4 Werk voor iedereen?

Werkloosheid is een probleem voor degene die zijn baan verliest én voor de hele samenleving.

De oorzaken van **structurele** werkloosheid vind je aan de **aanbod**kant van de economie, zoals wanneer je opleiding niet aansluit op de vraag. Afname van bestedingen kan **conjuncturele** werkloosheid veroorzaken. In gebieden waar de werkloosheid hoger is dan gemiddeld, is er **regionale** werkloosheid. In beroepen die gebonden zijn aan een bepaald deel van het jaar heb je kans op **seizoens**werkloosheid. Door de tijd tussen de ene en de volgende baan, komt er altijd wel **frictie**werkloosheid voor.

Herhalingsopdrachten**Paragraaf 4.1 Sta je sterk in je werk?**

- 1** De kosten mogen niet te hoog worden voor de werknemer.
 Het loon moet genoeg zijn om van rond te komen.
 Werkgevers worden zo beschermd tegen te hoge kosten.
- 2** Per week is het minimumloon € 1.648,80 × 12 ÷ 52 = € 388,80
 1 € 388,80 ÷ 40 = **€ 9,72**
 2 € 388,80 ÷ 36 = **€ 10,80**
- 3** *Bijvoorbeeld:*
 - betere mogelijkheden voor kinderopvang (bijvoorbeeld gratis maken)
 - meer mogelijkheden voor flexibele werktijden
- 4** **a** *Bijvoorbeeld:* vrouwen, mensen met een migratie-achtergrond, mensen met een beperking, ouderen.
b *Bijvoorbeeld:*
 - Ze worden minder vaak uitgenodigd voor een sollicitatiegesprek.
 - Minder kans op promotie.
 - Pesterijen op het werk.
- 5** **a** Geld verdienen.
b *Bijvoorbeeld:*
 - sociale contacten
 - regelmaat in je leven hebben
 - nuttig en zinvol bezig zijn
 - jezelf ontwikkelen
- 6** **a** *Bijvoorbeeld:* vrijwilligerswerk in een sportclub, mantelzorg voor een bejaarde ouder
b *Bijvoorbeeld:* auto's onderhouden en daar geen rekening voor uitschrijven, vakantiewerk zonder arbeidsovereenkomst en zonder loonheffing betalen
c - Je kunt zonder geldige reden of zonder opzegtermijn ontslagen worden.
 - Je wordt niet doorbetaald tijdens ziekte.
 - Je bent niet verzekerd voor ongevallen of arbeidsongeschiktheid.

Herhalingsopdrachten**Paragraaf 4.2 Waar kun je werken?**

- 7** Met een vaste baan heb je een arbeidsovereenkomst voor *bepaalde* / **onbepaalde** tijd. Je werkgever kan jou dan *wel* / **niet** makkelijk ontslaan. Een oproepkracht heeft een **flexibele** / *tijdelijke* baan.
- 8** **a** *Bijvoorbeeld:*
 - Je hebt zekerheid over je loon.
 - Je wordt beschermd door werknemersverzekeringen (tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid).
 - Je krijgt doorbetaald tijdens ziekte en vakantie.
 - Je hebt recht op vakantiegeld.

b *Bijvoorbeeld:*

- Je hebt vrijheid om te beslissen wat je wilt doen, wanneer en hoeveel je wilt werken.
- Als je genoeg verkoopt of genoeg opdrachten hebt, kun je meer verdienen.

9 a Je weet niet zeker of je voldoende opdrachten krijgt of voldoende gaat verkopen.

b Je moet je personeel doorbetalen, ook als er minder werk voor hen is, ook als ze ziek zijn.

10 a Overeenkomsten:

- Voor schulden zijn de eigenaars ook met hun privévermogen aansprakelijk.
- Ze betalen beide over hun winst inkomstenbelasting.

b Verschillen:

- De eigenaar van een eenmanszaak kan alles zelf beslissen; in een vof moeten de firmanten met elkaar overleggen.
- In een vof kunnen de eigenaren de taken verdelen; de eigenaar van een eenmanszaak moet alles zelf doen.

11 a Overeenkomsten:

- De eigenaren zijn de aandeelhouders.
- Over de winst betalen bv's en nv's vennootschapsbelasting.

b Verschillen:

- De aandelen van een nv worden verhandeld op de effectenbeurs, van een bv niet.
- Een bv kan één aandeelhouder hebben (die dan meestal ook directeur is). Bij een nv zijn er meer aandeelhouders en er worden directieleden aangesteld die werknemer van de nv zijn.

12 a Dividend is de winstuitkering van een bv of nv aan de aandeelhouders.

b De winst kan ook gebruikt worden voor:

- nieuwe investeringen
- het aflossen van schulden.

13 x besloten vennootschap (bv)

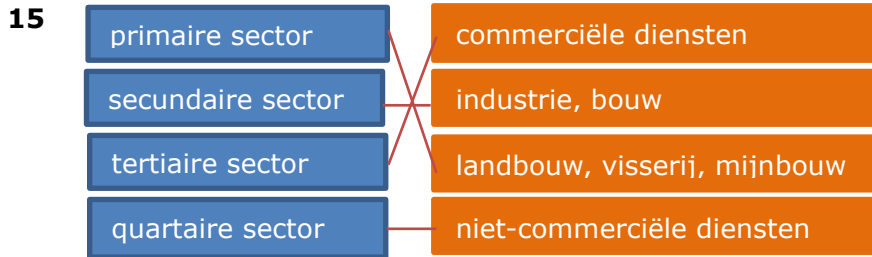
- eenmanszaak
- naamloze vennootschap (bv)
- vennootschap onder firma (vof)

14 het bestuur

- de eigenaren
- het doel van de stichting

Herhalingsopdrachten

Paragraaf 4.3 Kun je aan het werk?

16 In de tertiaire sector.

17 In elke productiesector vinden bepaalde economische activiteiten plaats met eigen specialisaties. Zo worden de activiteiten verdeeld over bedrijven die elk doen waar ze goed in zijn.

Voorbeeld: in de primaire sector wordt melk geproduceerd. In de secundaire sector wordt de melk verwerkt tot allerlei zuivelproducten. In de tertiaire sector worden die producten verkocht.

18 Als veel bedrijven sluiten of inkrimpen, daalt **de vraag naar** / *het aanbod van* arbeid.

19

	Toename van de vraag naar arbeid	Toename van het aanbod van arbeid
☐		
☐		
☐		
☒		

= 10.000 extra personen

20 Fidan is *geregistreerd* / **verborgen** werkloos.

Herhalingsopdrachten

Paragraaf 4.4 Werk voor iedereen?

- 21**
- 1 Je Inkomen gaat omlaag. Een werkloosheidsuitkering is minder dan wat je eerst verdiende.
  - 2 Je verliest de contacten op je werk, je voelt je niet meer nuttig, je bent onzeker of je nog wel werk zult vinden.

22 Conjuncturele werkloosheid ontstaat doordat de vraag naar goederen en diensten afneemt. Dat gebeurt bijvoorbeeld als de koopkracht van consumenten daalt of als de overheid bezuinigt op de uitgaven.

- 23**
- de btw verhogen
  - de loonheffing verlagen

- de vennootschapsbelasting verhogen
- investeren in infrastructuur

24 a Structurele werkloosheid.

b *Bijvoorbeeld:*

- Er is geen vraag meer naar verouderde producten.
- Door automatisering en robotisering zijn er minder werknemers nodig.
- Bedrijven verplaatsen hun productie naar andere landen, bijvoorbeeld omdat daar de lonen lager zijn.
- Werknemers zijn niet opgeleid voor de banen die er zijn.

25 frictiewerkloosheid

26 Structurele werkloosheid en regionale werkloosheid.

27 Conjuncturele werkloosheid. De werkgelegenheid is gedaald doordat de vraag naar producten vanuit het buitenland is afgenomen.

Plusopdrachten**paragraaf 4.1 Sta je sterk in je werk?**

- 1** - Een cao wordt vastgesteld in overleg tussen vakbonden en werkgevers(organisaties).
Het minimumloon wordt door de overheid vastgesteld.
- Het loon volgens een cao is meestal hoger dan het wettelijk minimumloon.
- 2** Loon is de prijs van arbeid. Als de prijs (in dit geval: het loon) stijgt, neemt het aanbod toe en de vraag af.
Anders gezegd: er komen mensen bij die willen werken voor een hoger minimumloon, terwijl bedrijven minder mensen willen aannemen vanwege de hogere loonkosten.
- 3** Werknemers die nu iets meer dan het minimumloon verdienen, willen dat er een redelijk verschil blijft tussen hun loon en het minimumloon. Dus bij een hoger minimumloon willen ook zij verhoging van hun loon.
- 4** Vrouwen werken vaak minder uren (of helemaal niet) omdat zij voor de kinderen zorgen. Als ze zelf hun werktijden mogen bepalen, kunnen ze de zorg voor de kinderen beter combineren met hun werk. Ze beginnen dan bijvoorbeeld pas als de kinderen naar school zijn, of ze werken thuis als een kind ziek is.
- 5** **a** In de praktijk blijkt dat deze groepen mensen minder gauw worden aangenomen, ook als ze dezelfde capaciteiten hebben als anderen.
b Een bedrijf kan hiermee zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid uitstralen. Dat komt positief over op de klanten.
Of: Een werknemer met een handicap kan juist extra gemotiveerd zijn om te werken, en daardoor beter presteren voor het bedrijf.
- 6** *Bijvoorbeeld:*
  - Het meest reëel is om de uren die zij aan mantelzorg besteedt vermenigvuldigen met het uurloon van iemand die dit werk beroepsmatig doet, zoals een verzorgende.
  - Ze kan ook berekenen hoeveel zij in die tijd met haar eigen werk had kunnen verdienen.

Plusopdrachten**paragraaf 4.2 Waar kun je werken?**

- 7** **a** Flexwerkers (in loondienst) worden alleen ingezet als ze nodig zijn, bijvoorbeeld als het druk is bij een bedrijf. Ook zzp'ers krijgen alleen opdrachten als dat zo uitkomt voor een bedrijf.
b 2003: $1.100.000 + 630.000 = 1.730.000$
2020: $1.720.000 + 1.150.000 = 2.870.000$
De toename is $(2.870.000 - 1.730.000) \div 1.730.000 \times 100\% = \mathbf{65,9\%}$
- 8** bv   nv
 eenmanszaak   vof

9 Winst: € 1.300.000
 Vennootschapsbelasting: $0,15 \times \text{€ } 245.000 = \text{€ } 36.750$
 $0,25 \times (\text{€ } 1.300.000 - \text{€ } 245.000) = \text{€ } 263.750 +$
 $\text{€ } 300.500 \rightarrow \underline{\text{€ } 300.500 -}$
 Winst na belasting: € 999.500

Voor investeringen: $\text{€ } 999.500 \div 2 = \text{€ } 499.750$
 Voor reserve: $\underline{\text{€ } 100.000 +}$
 $\text{€ } 599.750 \rightarrow \underline{\text{€ } 599.750 -}$
 Beschikbaar voor dividend: € 399.750

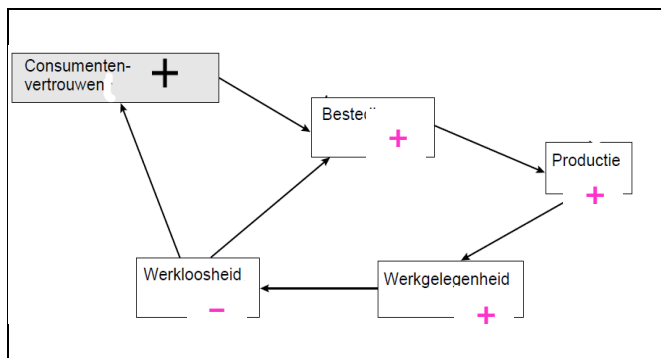
Per aandeel is dat $\text{€ } 399.750 \div \text{€ } 70.000 = \text{€ } 5,71$

- 10 a** Als er winst is mag de bv die uitkeren aan de aandeelhouders. Een stichting mag dat niet, de winst mag alleen voor het doel van de stichting gebruikt worden.
b Het onderwijs door scholen wordt betaald door de overheid.
c Een particuliere school wordt betaald door de ouders.

Plusopdrachten
paragraaf 4.3 Kun je aan het werk?

- 11 a** Veel werk in deze sector is seizoensgebonden. Er is bijvoorbeeld veel werk in de oogsttijd.
b In 2019 werkten er $0,854 \times 294.000 = 251.076$ mensen.
 Aantal flexibele banen: $0,403 \times 251.076 = \mathbf{101.184}$ banen.

12

- 13** Het aanbod van topvoetballers is klein, terwijl de vraag groot is. Hierdoor is de prijs (het loon) hoog. Buitenlandse clubs kunnen die hoge lonen vaak wel betalen, Nederlandse clubs veel minder.
- 14** Jonge schoolverlaters die anders mogelijk werkloos zouden worden, kiezen nu maar voor een vervolgopleiding en blijven daardoor buiten de werkloosheidscijfers.

Plusopdrachten

paragraaf 4.4 Werk voor iedereen?

- 15** 1 Mogelijk wordt je inkomen lager doordat er meer premie- en belastinggeld nodig is om de uitkeringen aan werklozen te kunnen betalen.
2 Je wordt onzeker, want je bent bang dat ook jij je baan zult verliezen.
- 16** **a** Door hogere lonen neemt de koopkracht van de werknemers toe. Zij gaan dan meer besteden, waardoor er meer geproduceerd moet worden. Dit zorgt voor meer werkgelegenheid.
b Hogere lonen betekenen hogere kosten voor bedrijven. Die berekenen de kosten door in de prijzen. Met hogere prijzen kunnen zij minder goed concurreren (vooral ten opzichte van buitenlandse bedrijven, als daar de lonen niet omhoog gaan).
c De overheid kan de loonheffing verlagen. Het brutoloon kan dan hetzelfde blijven, zodat de kosten voor de bedrijven niet stijgen en de prijzen gelijk kunnen blijven. De werknemers houden netto meer over, zodat hun koopkracht stijgt.
- 17** Verplaatsing van productie naar lagelonenlanden gebeurt om de productiekosten laag te houden. Met slimme technologie kan de productie in eigen land zodanig veranderen, dat hiervoor minder personeel nodig is en de kosten omlaag gaan. Naar goedkopere producten komt meer vraag, waardoor productie en werkgelegenheid behouden blijven. Technologie kan ook meer banen opleveren in de ontwikkeling en het onderhoud ervan.
- 18** De gedwongen sluiting van bedrijven trof vooral de **aanbodkant** van de economie. Door de steunmaatregelen voorkwam de overheid grote **structurele** werkloosheid.

Rekenen*Nettoloon berekenen*

1 $€ 1.924 - (€ 212 + 0,16 \times € 1.924) = € 1.924 - (€ 212 + € 307,84) = \mathbf{€ 1.404,16}$

2 Brutoloon: $48 \times € 11,50 = € 552$
 Loonheffing: $0,38 \times € 552 = € 209,76$
 Nettoloon: $€ 552 - € 209,76 = \mathbf{€ 342,24}$

3 Brutoloon: $100\% = € \dots?$
 Loonheffing: 23,5%
 Nettoloon: $76,5\% = € 333,54$
 Het brutoloon was $€ 333,54 \div 76,5 \times 100 = \mathbf{€ 436}$
 (Controle: $0,765 \times € 436 = € 333,54$)

Werkgelegenheid

- 4 a** $54 + 490 + 1.990 + 1.210 = \mathbf{3.744}$ personen.
b In de primaire sector: alle 54
 In de secundaire sector: alle 490
 In de tertiaire sector: 1.830 (want er is geen vraag naar meer)
 In de quataire sector: 1.160 (want er is geen vraag naar meer)
 In totaal: $54 + 490 + 1.830 + 1.160 = \mathbf{3.534}$ personen
c $0,4 \times 3.744 = 1.498$ vrouwen
 $1.498 \div 4 \times 3 = \mathbf{1.123}$ vrouwen in deeltijd
- 5** In voltijd: $0,8 \times 1.172.000 = 937.600$ arbeidsjaren
 In deeltijd: $0,2 \times 1.172.000 \times 0,75 = \underline{175.800}$ arbeidsjaren
 In totaal: $\mathbf{1.113.400}$ arbeidsjaren
- 6 a** Vrouwen: $(0,101 + 0,346) \times 46.000 = 0,447 \times 46.000 = \mathbf{20.562}$
 Mannen: $(0,382 + 0,171) \times 46.000 = 0,553 \times 46.000 = \mathbf{25.438}$
b $(0,171 + 0,346) \times 46.000 = 0,517 \times 46.000 = \mathbf{23.782}$ personen
c $0,171 \times 46.000 = 7.866$ mannen met deeltijdbaan.
 Dat is $7.866 \div 25.483 \times 100\% = \mathbf{30,9\%}$ van alle mannen.

Minimumloon

- 7 a** $€ 1.347,85 \times 12 \div 52 = \mathbf{€ 311,04}$
b $€ 581,25 \times 12 \div 52 = € 134,13$ per week (in voltijd)
 Voor 12 uur is dat $€ 134,13 \div 40 \times 12 = \mathbf{€ 40,24}$
c $€ 665,50 \times 1,10 = € 732,05$
 $€ 732,05 \times 12 \div 52 = € 168,93$ per week (in voltijd).
 Dat is per uur $€ 168,93 \div 36 = \mathbf{€ 4,69}$

Beleggen in aandelen

- 8** $1.200 \times \text{€ } 1,15 = \text{€ } 1.380$ dividend
 $0,25 \times \text{€ } 1.380 = \text{€ } 345$ dividendbelasting
 Yalda ontvangt $\text{€ } 1.380 - \text{€ } 345 = \text{€ } \mathbf{1.035}$
- 9 a** Vennootschapsbelasting:
 $0,15 \times \text{€ } 245.000 = \text{€ } 36.750$
 $0,25 \times (\text{€ } 360.000 - \text{€ } 245.000) = \text{€ } 28.750$ +
 $\text{€ } 65.500$
 Winst na belasting: $\text{€ } 360.000 - \text{€ } 65.500 = \text{€ } \mathbf{294.500}$
- b** Dividend: $0,4 \times \text{€ } 294.500 = \text{€ } 117.800$
 Dividendbelasting $0,25 \times \text{€ } 117.800 = \text{€ } 29.450$ -
 Netto dividend: $\text{€ } \mathbf{88.350}$
- 10** Over de eerste $\text{€ } 245.000$ winst is de vennootschapsbelasting:
 $0,15 \times \text{€ } 245.000 = \text{€ } 36.750$
 Over de rest van de winst betaalde Talco $\text{€ } 78.000 - \text{€ } 36.750 = \text{€ } 41.250$
 $\text{€ } 41.250 = 25\%$ over de rest van de winst.
 $1\% = \text{€ } 41.250 \div 25 \times 100 = \text{€ } 165.000$.
 De winst van Talco bv was: $\text{€ } 245.000 + \text{€ } 165.000 = \text{€ } \mathbf{410.000}$

Arbeidsmarkt

- 11 a** $187.000 + 6.000 = \mathbf{193.000}$ personen.
b $193.000 \div 283.000 \times 100\% = \mathbf{68,2\%}$
c $187.000 \div 283.000 \times 100\% = \mathbf{66,1\%}$
d $6.000 \div 193.000 \times 100\% = \mathbf{3,1\%}$
- 12** In 2019: $100\% = \dots? \dots$ instromers
 Daling: $2,2\%$
 In 2020: $97,8\% = 4.600$ instromers
 Het aantal instromers in 2019 was: $4.600 \div 97,8 \times 100 = \mathbf{4.703}$ personen.

Werkloosheid

- 13 a** $(9.305.000 - 6.730.000) \div 6.730.000 \times 100\% = \mathbf{38,3\%}$
b $0,05 \times 8.715.000 = \mathbf{435.750}$ werklozen
c $9.305.000 - 370.000 = \mathbf{8.935.000}$ mensen
d 2000: $295.000 \div 8.005.000 \times 100\% = \mathbf{3,7\%}$
 2020: $370.000 \div 9.305.000 \times 100\% = \mathbf{4,0\%}$

Examenopgaven

(Bijna) alles wordt duurder

1 A

2 A

3 *Bijvoorbeeld:*

- Door lagere (minder sterk gestegen) lonen kunnen de prijzen gaan dalen (of minder sterk gaan stijgen). De vraag naar producten stijgt, waardoor de productie en werkgelegenheid stijgen.
- Door loonmatiging verbetert de concurrentiepositie van Nederlandse bedrijven. Zij verkopen meer producten (aan het buitenland) waardoor de productie en de werkgelegenheid in Nederland stijgen.

4 A

5 *Indien eens met de voorzitter van de werkgeversorganisatie:*

Ik denk dat de voorzitter van de werkgeversorganisatie gelijk heeft, want bij structurele werkloosheid is loonmatiging doorgaans goed voor de economie, omdat ...

- ... hierdoor de arbeid minder duur wordt en de werkloosheid zal afnemen (of minder zal groeien).

of:

Indien eens met de andere economen:

Ik denk dat de andere economen gelijk hebben, want bij conjuncturele werkloosheid is loonmatiging doorgaans slecht voor de economie, omdat ...

- ... hierdoor de bestedingen nog meer zullen teruglopen en de werkloosheid kan toenemen.

Texels werk

6 C

7 $0,75 \times 7.500 = 5.625$

$5.625 \div 10 \times 4 = \mathbf{2.250 \text{ personen}}$

8 Als de arbeidsproductiviteit stijgt, kan er met minder mensen evenveel (of meer) worden geproduceerd.

9 Er is sprake van werkloosheid als de vraag naar arbeid (1) **kleiner** is dan het aanbod van arbeid. Werkloosheid die ontstaat ten gevolge van een wijziging van de manier van produceren, noem je (2) **structurele** werkloosheid.

10 De procentuele werkloosheid is op 1 januari 2015 op Texel afgerond (1) **31,9%** lager dan in heel Nederland. De grootste procentuele daling van de werkloosheid op Texel, ten opzichte van het jaar daarvoor, vindt plaats in het jaar (2) **2006**.

11 *Bijvoorbeeld:* Er is sprake van toenemende leegstand. Daardoor kunnen de huurprijzen dalen. *(In het antwoord moet informatie uit informatiebron 3 gebruikt zijn.)*